

**PROJEKT:
„VAUČER SHEMA TRENINGA I SAVJETOVANJA ZA
POSLOVNE SUBJEKTE“**

PROJEKT PROVODI

Asocijacija za ekonomski razvitak
Асоцијација за економски развој
Regional Economic Development Association

**ISTRAŽIVANJE I ANALIZA STANJA
KONZULTANTSKOG TRŽIŠTA U REGIJI HERCEGOVINA**

PROJEKT FINANCIRA

AECID - AGENCIA ESPAÑOLA DE COOPERACIÓN INTERNACIONAL PARA EL DESARROLLO
Španjolska agencija za međunarodnu suradnju

Za izdavača:

Ivan Jurilj, Izvršni direktor, Asocijacija za ekonomski razvoj Hercegovine REDAH

Autor:

Asocijacija za ekonomski razvoj Hercegovine REDAH

Vođa projekta:

Ana Penavić, Projekt menadžer, Asocijacija za ekonomski razvoj Hercegovine REDAH
Andrijana Galić, Projekt asistent, Asocijacija za ekonomski razvoj Hercegovine REDAH

Grafička priprema:

Asocijacija za ekonomski razvoj Hercegovine REDAH

Mjesto i godina izdanja:

Mostar, 2009.

Sadržaj

UVOD	5
1. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	
1.1. Obuhvat istraživanja i metode prikupljanja podataka.....	6
1.2. Model obrade podataka.....	6
2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA – OPĆINE	
2.1. Problematika poduzetnika	7
2.1.1 Najčešći poduzetnički problemi.....	7
2.1.2. Organizacije koje se bave pružanjem potpore poduzetnicima.....	7
2.1.3. Institucije u kojima se rješava poduzetnička problematika.....	8
2.1.4. Kompetentnost institucija za rješavanje poduzetničkih problema.....	8
2.1.5. Povratne informacije o rješavanju poduzetničkih problema.....	8
2.2. Konzultantsko tržište	9
2.2.1. Podaci o broju konzultanta.....	9
2.2.2. Lista najuspješnijih konzultanata.....	9
2.2.3. Područja pružanja savjetodavnih usluga.....	9
2.2.4. Postupak konzultacije.....	10
2.2.5. Ponuda konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike.....	10
2.2.6. Efikasnost konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike.....	11
2.2.7. Uvođenje vaučer sheme i razvoj poduzetništva.....	11
2.2.8. Područja poslovanja iz kojih su konzultacije i treninzi najpotrebniji.....	12
2.2.9. Akreditacija konzultanata.....	12
2.3. Poduzetnički treninzi	13
2.3.1. Organizacije koje organiziraju poduzetničke treninge.....	13
2.3.2. Obuke za start-up biznise.....	13
2.3.3. Obuke za postojeće poduzetnike.....	13
2.3.4. Organizacija treninga na godišnjoj razini.....	14
2.4. Osnovni podaci	14
2.4.1. Broj malih i srednjih poduzeća.....	14
2.4.2. Broj novoregistriranih MSP u 2007. godini.....	15
2.4.3. Broj zatvorenih MSP u 2007. godini.....	16
2.4.4. Najčešći razlozi zatvaranja MSP.....	16
2.4.5. Trend rasta MSP.....	17
2.4.6. Glavni faktori koji utječu na trend rasta.....	17
2.5. Tehnički podaci	18
2.5.1. Općinski budžet.....	18
2.5.2. Broj zaposlenih u administraciji.....	18
2.5.3. Sredstva namijenjena za razvoj poduzetništva.....	20
2.5.4. Sektori poticaja poduzetništvu.....	20
2.5.5. Postotak sredstava za razvoj poduzetništva prema općinskom budžetu.....	20
2.5.6. Posjedovanje kompjuterske opreme.....	21
2.5.7. Posjedovanje software-a.....	22
2.5.8. Internet pristup.....	22
2.5.9. Komentari za projekt.....	23

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA – ORGANIZACIJE	
3.1. Problematika poduzetnika	24
3.1.1. Najčešći poduzetnički problemi	24
3.1.2. Organizacije koje se bave pružanjem potpore poduzetnicima	24
3.1.3. Institucije u kojima se rješava poduzetnička problematika	25
3.1.4. Kompetentnost institucija za rješavanje poduzetničkih problema	25
3.1.5. Povratne informacije o rješavanju poduzetničkih problema	26
3.2. Konzultantsko tržište	26
3.2.1. Podaci o broju konzultanta	26
3.2.2. Lista najuspješnijih konzultanata	27
3.2.3. Područja pružanja savjetodavnih usluga	27
3.2.4. Postupak konzultacije	28
3.2.5. Ponuda konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike	28
3.2.6. Efikasnost konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike	28
3.2.7. Uvođenje vaučer sheme i razvoj poduzetništva	29
3.2.8. Područja poslovanja iz kojih su konzultacije i treninzi najpotrebniji	29
3.2.9. Akreditacija konzultanata	30
3.2.10. Područja akreditacije konzultanata	30
3.3. Poduzetnički treninzi	31
3.3.1. Organizacije koje organiziraju poduzetničke treninge	31
3.3.2. Obuke za start-up biznise	31
3.3.3. Obuke za postojeće poduzetnike	32
3.3.4. Organizacija treninga na godišnjoj razini	32
3.4. Osnovni podaci	33
3.4.1. Najčešći razlozi zatvaranja MSP	33
3.4.2. Trend rasta MSP	33
3.4.3. Glavni faktori koji utječu na trend rasta	33
3.5. Tehnički podaci	34
3.5.1. Sredstva namijenjena za razvoj poduzetništva	34
3.5.2. Sektori poticaja poduzetništvu	34
3.5.3. Komentari za projekt	35
4. ZAKLJUČAK	36
5. PRILOZI	37
5.1. Prilog 1 - Lista konzultanta-općine	37
5.2. Prilog 2 - Lista konzultanata-organizacije	38
5.3. Prilog 3 – Anketni upitnik za općine	41
5.4. Prilog 4 – Anketni upitnik za organizacije	50

UVOD

Početkom ožujka 2008.godine regionalna razvojna asocijacija (REDAH) krenula je s provođenjem projekta „Vaučer shema treninga i savjetovanja za poslovne subjekte“. Ovaj projekt traje 2 godine a odobren je te većim dijelom financiran od strane Španjolske agencije za međunarodnu suradnju AECID, koju predstavlja Generalna pod-direkcija za suradnju sa mediteranskim zemljama i Istočnom Europom.

Glavna svrha ovog projekta je potpora kroz pružanje subvencija pojedinačnim poduzetnicima te postojećim tvrtkama koje teže da realiziraju svoje ideje, za sustav savjetovanja od strane obučanih konzultanata. Savjetovanje predstavlja glavnu aktivnost ali uz to, vaučer shema također osigurava i ostale oblike potpore postojećim i budućim poduzetnicima - kroz informiranje, treninge te vođenje do realizacije poslovnih ideja.

U vaučer shemi postoje dvije vrste subvencija i to:

1. 100% subvencija za potencijalne poduzetnike te osjetljive grupe,
2. 50 % subvencija za postojeće tvrtke.

Opći cilj projekta je podrška ekonomskom razvoju Hercegovine putem razvoja sistematskog pristupa na polju pružanja znanja, obuka i savjetovanja malih i srednjih poduzeća.

Glavne aktivnosti kroz implementaciju ovoga projekta su akreditacija i registracija konzultanata, predstavljanje i promocija vaučer sheme te treninzi i edukacija.

Specifični ciljevi projekta su:

- pokretanje i jačanje *sistema vaučera* za podršku razvoju malih i srednjih poduzeća.
- promocija kulture poduzetništva,
- poticaj povećanju broja novih kvalitetnih tvrtki,
- podrška manje aktivnim socijalnim grupama (omladini, ženama, ruralnim poduzetnicima),
- jačanje lokalnog tržišta savjetovanja,
- potpora jačanju postojećih tvrtki sa eksplicitnim porastom potencijala,
- potpora e-poslovanju.

Ciljne grupe projekta su potencijalni poduzetnici (studenti, nezaposleni, žene), postojeća poduzeća (nove tvrtke, tvrtke sa novim projektima, inovacijama, proizvodima, tvrtke koje imaju poteškoća u radu), te ruralni poduzetnici kao i ostale manje aktivne poduzetničke grupe.

U okviru ovoga projekta REDAH je proveo istraživanje/analizu situacije konzultantskog tržišta u 23 općine na području Hercegovine. Također u ovu analizu bile su uključene i regionalne razvojne agencije, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Gospodarska komora FBiH, Obrtnička komora FBiH te ostale organizacije koje se bave pružanjem potpore razvoju malih i srednjih poduzeća sa čitavog područja BiH.

Glavni cilj i svrha analize bio je da se dobije uvid u trenutnu situaciju na konzultantskom tržištu, te sagledavanje stanja malog i srednjeg poduzetništva, kao i problematike poduzetnika.

1. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

1.1. Obuhvat istraživanja i metode prikupljanja podataka

Istraživanje je započeto sredinom srpnja 2008. godine u ekonomskoj regiji Hercegovina, te je obuhvaćeno 23 općine Hercegovine u koju spadaju dijelovi Republike Srpske (Trebinje, Ljubinje, Bileća, Gacko, Istočni Mostar, Nevesinje, Berkovići), Hercegovačko-neretvanska županija (Mostar, Konjic, Jablanica, Čitluk, Čapljina, Stolac, Neum, Prozor-Rama, Ravno), Zapadno-hercegovačka županija (Posušje, Grude, Široki Brijeg i Ljubuški), te Herceg-bosanska županija (Livno, Tomislavgrad i Kupres).

U analizu su također bili uključeni Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Udruženje za poduzetništvo i posao LINK Mostar, Biznis Servis Centar Mostar, Gospodarska komora FBiH, Obrtnička komora FBiH, EU TAC, TAM/BAS, LESpnet, GTZ Sarajevo, Agencija za razvoj općina Istočne Hercegovine, Agencija za razvoj MSP Trebinje, Regionalna razvojna za regiju Centralnu BiH, Ministarstvo privrede/gospodarstva HNŽ-a.

Za provedbu istraživanja pripremljen je originalni anketni upitnik koji se sastojao iz šest dijelova. U prvom dijelu upitnika sadržana su opća pitanja o općini/organizaciji, u drugom dijelu upitnika sadržana su pitanja o najčešćim poduzetničkim problemima, u trećem dijelu sadržana su pitanja o konzultantskom tržištu i uslugama, u četvrtom dijelu sadržana su pitanja vezana za poduzetničke treninge, u petom dijelu su pitanja o broju i trendu rasta malih i srednjih poduzeća, dok su u šestom dijelu ostala pitanja koja su interesirala REDAH.

1.2. Model obrade podataka

Prikupljeni podaci su podijeljeni na dva dijela. Prvi dio se odnosi na analizu podataka zaprimljenih od općina. Drugi dio obrade podataka se odnosi na podatke zaprimljene od strane ministarstava, nevladinih agencija te obrtničke i gospodarske komore.

Anketni upitnik nisu dostavile četiri općine i dvije organizacije/agencije.

2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA - OPĆINE

2.1. Problematika poduzetnika

2.1.1. Najčešći poduzetnički problemi

Istraživanje je pokazalo da je nedostatak financija glavni i najveći izvor poteškoća s kojima se poduzetnici svakodnevno susreću. Čak 45,71% ispitanih općina ocijenilo je nedostatak financijskih izvora kao glavni problem poduzetnika. Na drugom mjestu je poslovno okruženje (20% općina), dok je nedostatak informacija (14,29% općina) na trećem mjestu.

Najčešći poduzetnički problemi	%
a) Nedostatak financijskih sredstava	45,71
b) Loša zakonska regulativa	11,43
c) Poslovno okruženje	20,00
d) Korupcija	2,86
e) Konkurencija	0,00
f) Nedostatak informacija	14,29
g) Imovinsko-pravne procedure	2,86
h) Vežanost poduzetnika za domaće tržište	2,86
Ukupno	100

Tablica 1. Najčešći poduzetnički problemi

2.1.2. Organizacije koje se bave pružanjem potpore poduzetnicima

Općinski odjel za gospodarstvo (18,18% općina) se smatra kao najaktivniji pri pružanju potpore malim i srednjim poduzećima. Nakon općinskog odjela za gospodarstvo slijede Agencija za razvoj Istočne Hercegovine (ARIH) za 13,64% općina te REDAH za 9,09 % općina.

Organizacije koje pružaju potporu	%
MSP	
a) Općinski odjel za gospodarstvo	18,18
b) Privatne agencije	4,55
c) Poslovne banke	4,55
d) REDAH	9,09
e) LINK Mostar	4,55
f) Privredna komora HNK	4,55
g) Udruženje samostalnih obrtnika - USOM	4,55
h) Gospodarska komora FBiH	4,55
i) Biznis info centar, Livno	4,55
j) Obrtnička komora HBŽ	4,55
k) Udruga poljoprivrednih proizvođača	4,55
l) Udruga gospodarstvenika Tomislavgrad	4,55
m) Računovodstveni servis	4,55

"Contocorente"	
n) ARIH	13,64
o) Agencije za razvoj MSP, Trebinje	4,55
p) VIZIT agencija za poslovne usluge	4,55
Ukupno	100

Tablica 2. Organizacije koje pružaju potporu MSP

2.1.3. Institucije u kojima se rješava poduzetnička problematika

Analiza je pokazala da općinski službenici najčešće upućuju poduzetnike s određenim problemom na općinski odjel poduzetništva (45% općina), zatim lokalnim razvojnim agencija (20% općina) te gospodarskoj komori FBiH (12,5% općina).

Institucije za rješavanje problema MSP-a	%
a) Općinski odjel poduzetništva	45,00
b) Lokalne razvojne agencije	20,00
c) Gospodarska komora FBiH	12,50
d) Konzultantske kuće	5,00
e) Lokalni eksperti	0,00
f) Organizacije za podršku MSP	10,00
g) Biznis info centar, Livno	2,50
h) Obrtnička komora FBiH	2,50
i) ARIH	2,50
Ukupno	100

Tablica 3. Institucije za rješavanje poduzetničkih problema

2.1.4. Kompetentnost institucija za rješavanje poduzetničkih problema

Na pitanje da li su institucije koje rade na rješavanju poduzetničke problematike kompetentne, istraživanje je pokazalo da čak 81,25% općina smatra da su kompetentne. 18,75% ih sumnja u stručnost institucija za rješavanje poduzetničke problematike.

Kompetentnost institucija	%
a) Da	81,25
b) Ne	18,75
Ukupno	100

Tablica 4. Kompetentnost institucija za rješavanje poduzetničkih problema

2.1.5. Povratne informacije o rješavanju poduzetničkih problema

Prema istraživanju 57,14% općina ima povratne informacije o tome da li je poduzetnik uspio riješiti svoj problem.

Povratne info o rješavanju problema MSP-a	%
a) Da	57,14
b) Ne	42,86
Ukupno	100

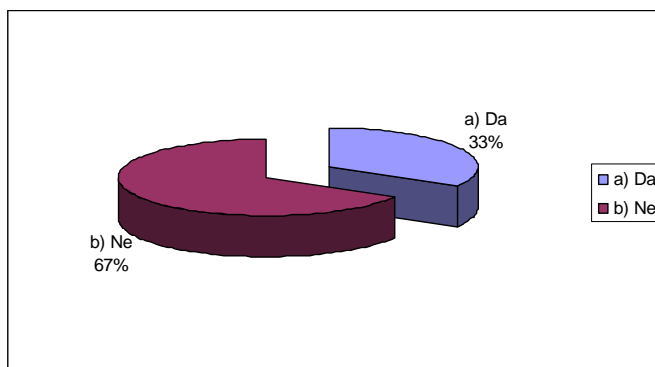
Tablica 5. Povratne informacije o rješavanju poduzetničkih problema

2.2. Konzultantsko tržište

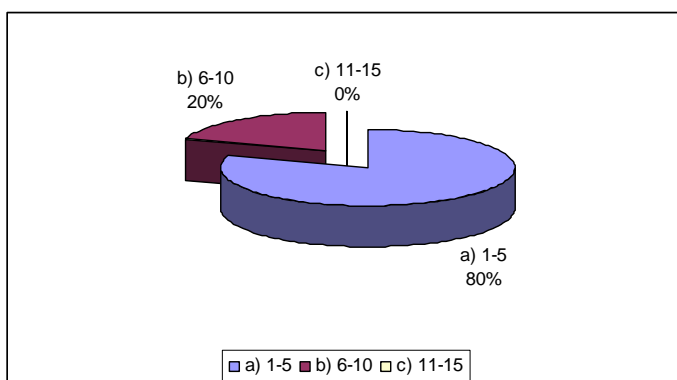
2.2.1. Podaci o broju konzultanata

Na pitanje da li postoje podaci o broju konzultanata/konzultantskih kuća u Vašoj općini, samo 33% ispitanika je dalo potvrđan odgovor.

Grafikon 1. Dostupnost podataka o broju konzultanata

Na pitanje koliki je ukupan broj konzultanata/konzultantskih kuća u Vašoj općini, 80% općina je odgovorilo sa *jedan do pet*. U 20% općina broj konzultanata/konzultantskih kuća je između *šest i deset* konzultanata/konzultantskih kuća.

Grafikon 1.a. Broj konzultanata u općinama

2.2.2. Lista najuspješnijih konzultanata

Imena konzultanata i konzultantskih kuća koje su predstavnici općina imenovali kao najuspješnije pružatelje savjetodavnih usluga nalaze se u Prilogu broj 1.

2.2.3. Područja pružanja savjetodavnih usluga

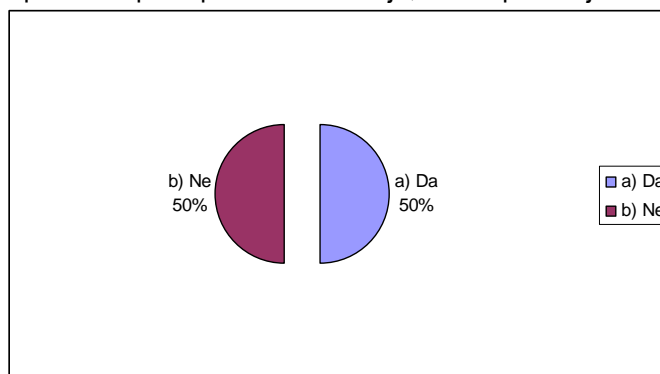
Istraživanje stanja konzultantskog tržišta u Hercegovini je pokazalo da u 21,95% općina, pružatelji savjetodavnih usluga nude računovodstvene usluge. U 14,63% općina konzultantske usluge su vezane za pravno savjetovanje, dok su u 12,2% općina usluge marketinga i poslovnog planiranja najzastupljenije.

Područja pružanja savjetodavnih usluga	%
a) Marketing	12,20
b) Organizacija	4,88
c) Pravno savjetovanje	14,63
d) Računovodstveno savjetovanje	21,95
e) Razvoj novih proizvoda	0,00
f) Proizvodna unaprjeđenja	0,00
g) Istraživanje tržišta	4,88
h) Poslovni planovi	12,20
i) Upravljanje troškovima	2,44
j) Informacijski sustavi	7,32
k) Sustavi ISO, HACCP, CE	2,44
l) Ljudski potencijali	2,44
m) Internet marketing	2,44
n) WEB poslovanje	2,44
o) Strateško i poslovno planiranje	2,44
p) Komunikacija i upravljanje vremenom	2,44
q) Pisanje projekata	2,44
r) Razvoj proizvoda	2,44
Ukupno	100

Tablica 6. Područja pružanja savjetodavnih usluga

2.2.4. Postupak konzultacije

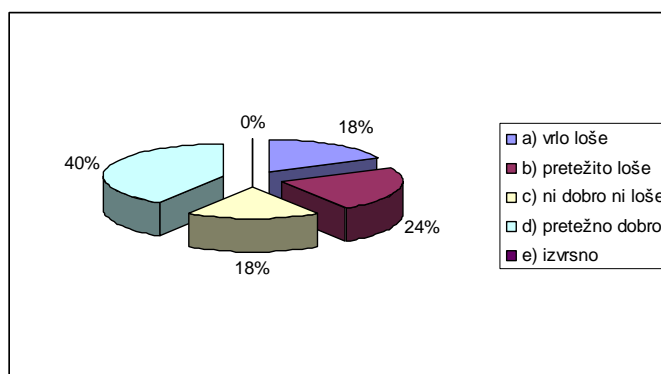
Na pitanje da li ste upoznati s postupkom konzultacija, 50% ispitanih je dalo potvrđan odgovor.

Grafikon 2. Postupak konzultacije

2.2.5. Ponuda konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike

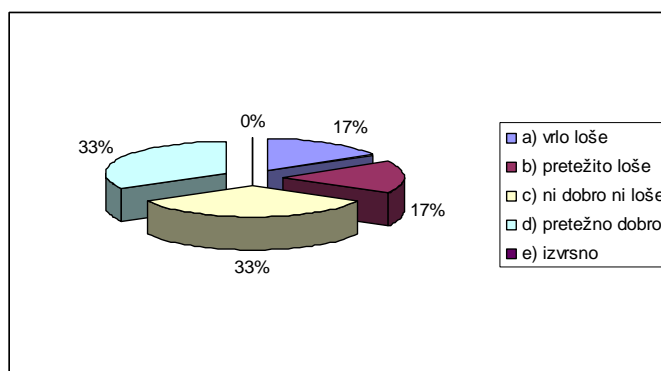
Na pitanje kako bi ste ocijenili ponudu konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike u Vašoj općini, 40% ispitanika je odgovorilo sa *pretežito dobro*. 24% ispitanika smatra da je ponuda konzultantskih usluga i treninga *pretežito loša*. Kao *vrlo lošu* ponudu konzultantskih usluga i treninga ocijenilo je čak 18% ispitanih. Isti postotak ispitanih smatra da ponuda konzultantskih usluga i treninga nije *ni dobra ni loša*. Niti jedan od ispitanika nije ocijenio ponudu konzultantskih usluga i treninga kao *izvrsnu*.

Grafikon 3. Ponuda konzultantskih usluga i treninga za MSP

2.2.6. Efikasnost konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike

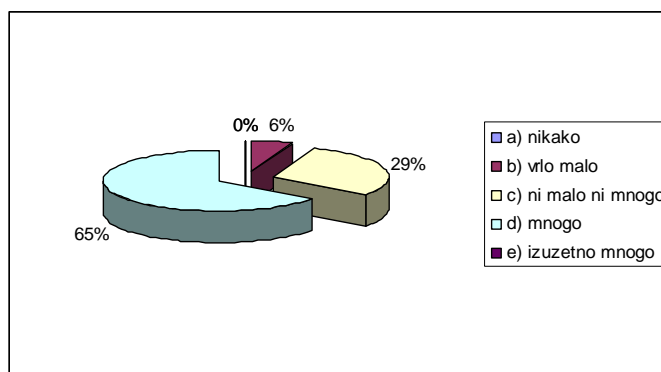
Na pitanje kako bi ste ocijenili efikasnost konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike, 33% ispitanika je odgovorilo sa *pretežito dobro*. Isti postotak ispitanih smatra da efikasnost konzultantskih usluga i treninga nije *ni dobra ni loša*. 17% ispitanika smatra da je efikasnost konzultantskih usluga i treninga *pretežito loša*. Kao *vrlu lošu* efikasnost konzultantskih usluga i treninga ocijenilo je također 17% ispitanih. Niti jedan od ispitanika nije ocijenio efikasnost konzultantskih usluga i treninga kao *izvrsnu*.

Grafikon 4. Efikasnost konzultantskih usluga i treninga za MSP

2.2.7. Uvođenje vaučer sheme i razvoj poduzetništva

Na pitanje da li smatrate da bi uvođenje Vaučer sheme potpomoglo razvoju poduzetništva u Vašoj općini, čak 65% ispitanika je odgovorilo sa *mnogo*. 29% ih je odgovorilo sa *ni malo ni mnogo*, dok je 6% ispitanika odgovorilo sa *vrlu malo*. Niti jedan ispitanik nije odgovorio sa *nikako* kao niti sa *izuzetno mnogo*.

Grafikon 5. Utjecaj Vaučer sheme na razvoj MSP

2.2.8. Područja poslovanja iz kojih su konzultacije i treninzi najpotrebniji

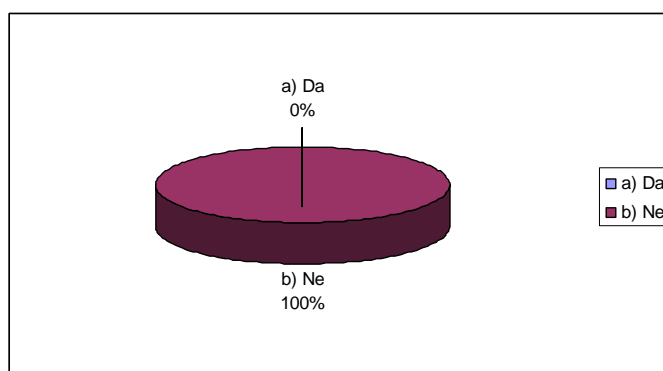
Prema mišljenju 17,24% općina, konzultacije i treninzi iz marketinga su najpotrebniji poduzetnicima. 12,07% ih smatra da je najvažnije poduzetnike upoznati s metodama istraživanje tržišta dok su na trećem i četvrtom mjestu pisanje poslovnih planova i informacijski sustavi čiju važnost je uvidjelo 10,34% općina.

Područja poslovanja iz kojeg su konzultacije / treninzi najpotrebniji	%
Marketing	17,24
Organizacija	5,17
Pravno i računovodstveno savjetovanje	5,17
Razvoj novih proizvoda	8,62
Proizvodna unaprjeđenja	3,45
Istraživanja tržišta	12,07
Poslovni plan	10,34
Upravljanje troškovima	6,90
Informacijski sustavi	10,34
Sustavi ISO, HACCP, CE	5,17
Pisanje projekata	6,90
Realizacija poslovne ideje	1,72
Privlačenje investitora i stranog kapitala	1,72
Poslovna edukacija	1,72
Financijski menadžment	1,72
Porezi	1,72
Ukupno	100

Tablica 7. Područja poslovanja iz kojih su konzultacije i treninzi najpotrebniji

2.2.9. Akreditacija konzultanata

Na pitanje da li u Vašoj općini postoji proces akreditacije konzultanata, svi ispitanici su odgovorili sa *Ne*.

Grafikon 6. Postojanje procesa akreditacije konzultanata u općinama

2.3. Poduzetnički treninzi

2.3.1. Organizacije koje organiziraju poduzetničke treninge

Kao najveći organizatori treninga za poduzetnike, izdvojene su sljedeće organizacije: REDAH - 40% općina, EU TAC - 25,71% općina, te LINK - 17,14% općina.

Organizatori poduzetničkih treninga	%
a) EU TAC	25,71
b) LINK	17,14
c) REDAH	40,00
d) Općina	5,71
e) OSCE	2,86
f) Udruženje mladih Bileća	2,86
g) Privredna komora RS	2,86
h) IFAD	2,86
Ukupno	100

Tablica 8. Organizatori poduzetničkih treninga

2.3.2. Obuke za start-up biznise

Prema rezultatima istraživanja, 40% općina je navelo da je sadržaj treninga organiziranih za start-up biznise vezan za identifikaciju poslovne ideje. 33,33% općina navelo je da se sadržaj treninga za start-up biznise odnosi na proces realiziranja poslovne ideje, dok se kod 26,67% općina sadržaj treninga za start-up biznise odnosi na proces izrade poslovnih planova.

Obuke za start-up biznise	%
a) Identifikacija poslovne ideje	40,00
b) Realizacija poslovne ideje	33,33
c) Subvencije za start-up projekte	0,00
d) Izrada poslovnog plana	26,67
Ukupno	100

Tablica 9. Teme treninga za start-up biznise

2.3.3. Obuke za postojeće poduzetnike

Prema mišljenju 18,18% općina, obuke za postojeće poduzetnike najviše se organiziraju radi pravnog savjetovanja poduzetnika, zatim slijede savjetovanje iz marketinga, pisanja poslovnih planova te pravno savjetovanje – 13,64% općina.

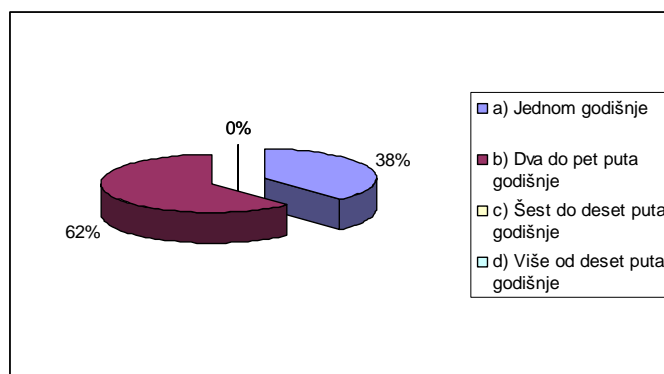
Obuke za postojeće poduzetnike	%
a) Marketing	13,64
b) Organizacija	9,09
c) Pravno savjetovanje	18,18
d) Računovodstveno savjetovanje	13,64
e) Razvoj novih proizvoda	0,00
f) Proizvodna unaprjeđenja	0,00
g) Istraživanje tržišta	9,09
h) Poslovni planovi	13,64

i) Upravljanje troškovima	9,09
j) Informacijski sustavi	4,55
k) Sustavi ISO, HACCP, CE	4,55
l) Kreditno jamstveni fondovi	4,55
Ukupno	100

Tablica 10. Teme treninga za postojeće poduzetnike

2.3.4. Organizacija treninga na godišnjoj razini

U većini općina poduzetnički treninzi se organiziraju *jednom godišnje*, i to u čak 62% općine. U 38% općina treninzi se organiziraju *dva do pet puta* na godišnjoj razini. Više od šest poduzetničkih treninga na godišnjoj razini nema niti u jednoj općini.

Grafikon 7. Organizacija treninga na godišnjoj razini

2.4. Osnovni podaci

2.4.1. Broj malih i srednjih poduzeća

U sljedećoj tablici su prikazani podaci o broju malih i srednjih poduzeća u općinama Hercegovine.

Općina	Broj MSP u Hercegovini
Čapljina	871
Čitluk	439
Jablanica	72
Konjic	196
Mostar	5939
Neum	60
Prozor - Rama	51
Ravno	
Stolac	52
Posušje	839
Grude	360
Široki Brijeg	450
Ljubuški	595
Livno	500

Tomislavgrad	716
Kupres	68
Berkovići	43
Bileća	68
Gacko	
Istočni Mostar	
Ljubinje	
Nevesinje	56
Trebinje	

Tablica 11. Broj MSP u hercegovačkim općinama

2.4.2. Broj novoregistriranih MSP u 2007. godini

U tablici broj 12 su prikazani podaci o broju novootvorenih malih i srednjih poduzeća u 2007.godini u općinama Hercegovine.

Općina	Novoregistrirana MSP
Čapljina	34
Čitluk	64
Jablanica	7
Konjic	65
Mostar	1500
Neum	8
Prozor - Rama	5
Ravno	
Stolac	16
Posušje	102
Grude	47
Široki Brijeg	65
Ljubuški	51
Livno	36
Tomislavgrad	96
Kupres	5
Berkovići	3
Bileća	4
Gacko	
Istočni Mostar	
Ljubinje	
Nevesinje	1
Trebinje	

Tablica 12. Broj novoregistriranih MSP u 2007.g.

2.4.3. Broj zatvorenih MSP u 2007. godini

Tablica broj 13 sadrži podatke o broj zatvorenih malih i srednjih poduzeća u 2007.godini. Podaci su sortirani prema općini te sadrže informacije isključivo o samostalnim djelatnostima budući da je procedura zatvaranja poduzeća u nadležnosti općinskog suda.

Općina	Broj zatvorenih MSP
Čapljina	3
Čitluk	6
Jablanica	
Konjic	10
Mostar	200
Neum	2
Prozor - Rama	2
Ravno	
Stolac	
Posušje	55
Grude	15
Široki Brijeg	0
Ljubuški	13
Livno	
Tomislavgrad	73
Kupres	
Berkovići	0
Bileća	0
Gacko	
Istočni Mostar	
Ljubinje	
Nevesinje	1
Trebinje	

Tablica 13. Broj zatvorenih MSP u 2007.g.

2.4.4. Najčešći razlozi zatvaranja MSP

45,45 % općina je kao glavni razlog zašto mala i srednja poduzeća prestaju s radom navelo financijske poteškoće. Zatim slijede problemi na tržištu (13,64% općina) te problemi sa plasmanom proizvoda i usluga (13,64% općina).

Najčešći razlozi zatvaranja MSP	%
Financijski problemi	45,45
Tržište	13,64
Plasman proizvoda i usluga	13,64
Mirovina	4,55
Konkurencija	4,55
Slaba poslovna politika	4,55
Organizacijski problemi	4,55

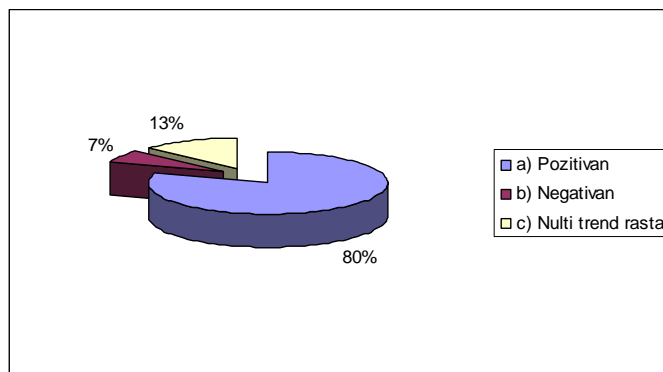

Loše poslovno okruženje	4,55
Nepostojanje poslovnih planova	4,55
Ukupno	100

Tablica 14. Razlozi zatvaranja MSP

2.4.5. Trend rasta MSP

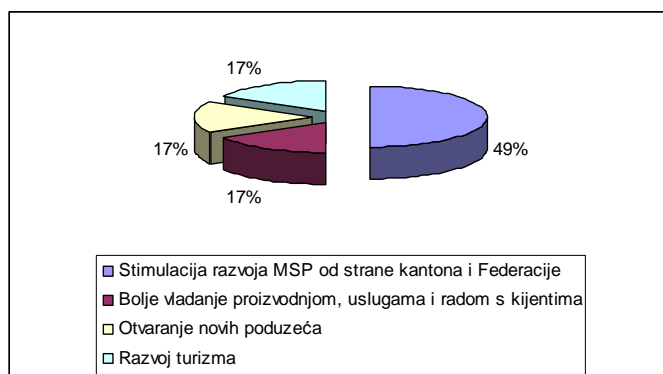
Prema rezultatima istraživanja, u 80% općina trend rasta malih i srednjih poduzeća je pozitivan. U 13% općina trend rasta malih i srednjih poduzeća je negativan, dok je u 7% općina zabilježen nulti trend rasta malih i srednjih poduzeća.

Grafikon 8. Trend rasta MSP

2.4.6 Glavni faktori koji utječu na trend rasta

Analizom se pokazalo da 49% općina smatra da stimulacija razvoja malih i srednjih poduzeća od strane kantona i FBiH najviše pridonosi pozitivnom trendu rasta broja malih i srednjih poduzeća u općini. 17% ispitanih općina smatra da najveći utjecaj na rast broja malih i srednjih poduzeća postoji radi boljeg vladanja proizvodnjom, uslugama i radom s klijentima. Isti postotak ispitanika smatra da se broj malih i srednjih poduzeća u općini povećao zahvaljujući otvaranju većih poduzeća i razvoju turizma.

Grafikon 9. Glavni faktori koji utječu na rast MSP

2.5. Tehnički podaci

2.5.1. Općinski budžet

U tablici broj 15 prikazani su općinski budžeti za 2008.godinu.

Općina	Iznos (KM):
Čapljina	6.123.600,00
Čitluk	6.500.000,00
Jablanica	9.566.700,00
Konjic	12.373.714,00
Mostar	56.358.000,00
Neum	2.695.336,00
Prozor - Rama	5.606.360,00
Ravno	
Stolac	3.875.300,00
Posušje	6.914.500,00
Grude	7.500.000,00
Široki Brijeg	8.461.400,00
Ljubuški	11.530.000,00
Livno	11.448.000,00
Tomislavgrad	8.541.000,00
Kupres	4.544.686,00
Berkovići	933.600,00
Bileća	7.146.800,00
Gacko	
Istočni Mostar	285.000,00
Ljubinje	
Nevesinje	5.200.000,00
Trebinje	21.275.700,00

Tablica 15. Općinski budžet za 2008.godinu

2.5.2. Broj zaposlenih u administraciji

U tablici 16 prikazan je broj zaposlenih djelatnika u općini, dok su u tablici 17 prikazani podaci o broju općinskih djelatnika zaposlenih u ekonomskom odjelu.

Općina	Broj zaposlenih u administraciji
Čapljina	63
Čitluk	83
Jablanica	56
Konjic	126
Mostar	280
Neum	35
Prozor - Rama	63

Ravno	
Stolac	49
Posušje	65
Grude	56
Široki Brijeg	80
Ljubuški	72
Livno	91
Tomislavgrad	74
Kupres	30
Berkovići	16
Bileća	68
Gacko	
Istočni Mostar	7
Ljubinje	
Nevesinje	68
Trebinje	

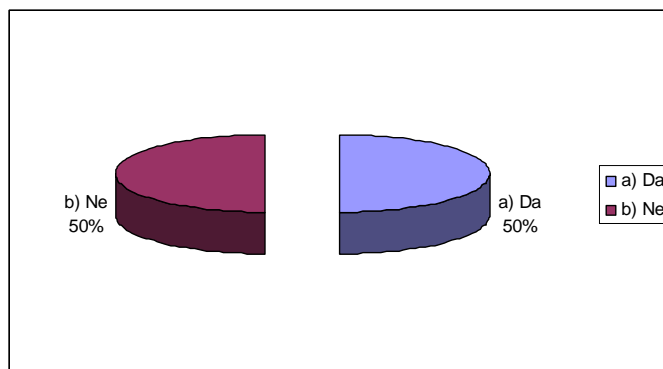
Tablica 16. Broj zaposlenih administrativnih službenika u općinama

Općina	Broj zaposlenih u ekonomskom odjelu
Čapljina	12
Čitluk	17
Jablanica	5
Konjic	14
Mostar	16
Neum	7
Prozor - Rama	7
Ravno	
Stolac	8
Posušje	3
Grude	5
Široki Brijeg	9
Ljubuški	5
Livno	8
Tomislavgrad	5
Kupres	3
Berkovići	1
Bileća	4
Gacko	
Istočni Mostar	1
Ljubinje	
Nevesinje	12
Trebinje	150

Tablica 17. Broj zaposlenih u ekonomskim odjelima općina

2.5.3. Sredstva namijenjena za razvoj poduzetništva

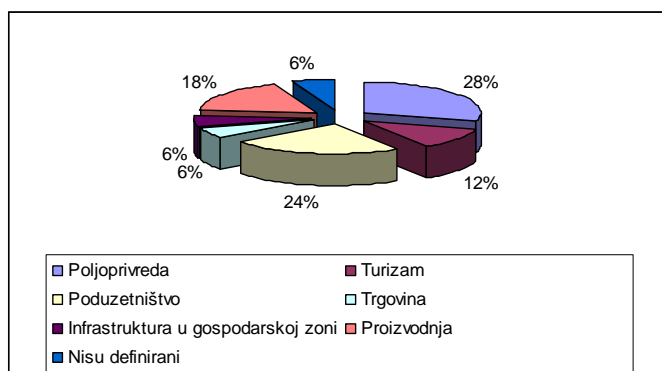
U 50% općina u budžetu postoje sredstva namijenjena za razvoj i poticaj poduzetništva.

Grafikon 10. Postojanje sredstava namijenjenih za razvoj poduzetništva

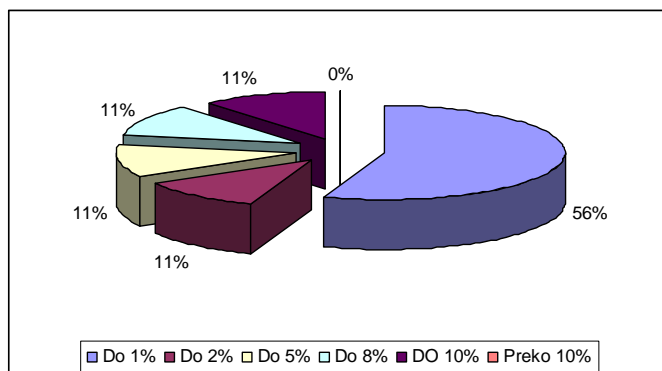
2.5.4. Sektori poticaja poduzetništvu

Na grafikonu broj 11 prikazani se sektori poduzetništva za koje općine daju određene doprinose. 28% općina potiče poljoprivredu, dok 24% općina poticaj daje za razvoj poduzetništva.

Grafikon 11. Sektori poticaja poduzetništva

2.5.5. Postotak sredstava za razvoj poduzetništva prema općinskom budžetu

Grafikon 12. Postotak sredstva za razvoj MSP-a

2.5.6. Posjedovanje kompjuterske opreme

U tablici 18. prikazani su podaci o broj računala u općinama Hercegovine, dok je u tablici 19. prikazan broj računala za djelatnike ekonomskog odjela općina.

Općina	Broj računala
Čapljina	27
Čitluk	15
Jablanica	56
Konjic	85
Mostar	Svi
Neum	13
Prozor - Rama	36
Ravno	
Stolac	15
Posušje	45
Grude	
Široki Brijeg	
Ljubuški	28
Livno	8
Tomislavgrad	40
Kupres	30
Berkovići	11
Bileća	20
Gacko	
Istočni Mostar	4
Ljubinje	
Nevesinje	38
Trebinje	

Tablica 18. Broj računala u općinama Hercegovine

Općina	Broj računala
Čapljina	2
Čitluk	4
Jablanica	5
Konjic	13
Mostar	Svi
Neum	4
Prozor - Rama	6
Ravno	
Stolac	2
Posušje	5
Grude	4
Široki Brijeg	6

Ljubuški	2
Livno	3
Tomislavgrad	9
Kupres	9
Berkovići	1
Bileća	2
Gacko	
Istočni Mostar	1
Ljubinje	
Nevesinje	6
Trebinje	

Tablica 19. Broj računala u ekonomskim odjelima općina

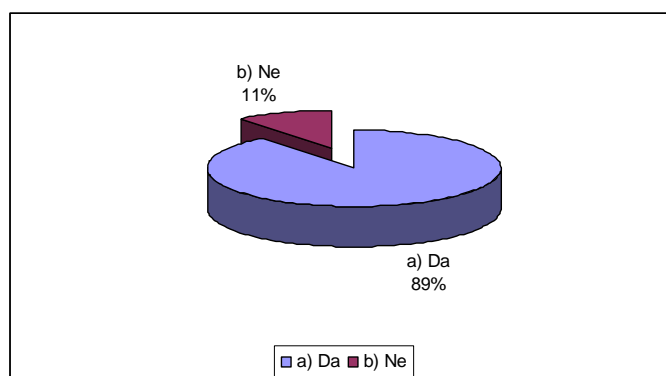
2.5.7. Posjedovanje software-a

Softverski paketi	%
Matični ured	6,45
Katastar	6,45
Imovinsko-pravni	3,23
Registar obrta	6,45
Lotus Notus	9,68
Računovodstveni program	12,90
FINOVA	19,35
DOKUNOVA	19,35
DATANOVA	12,90
INFO DESK	3,23
Ukupno	100

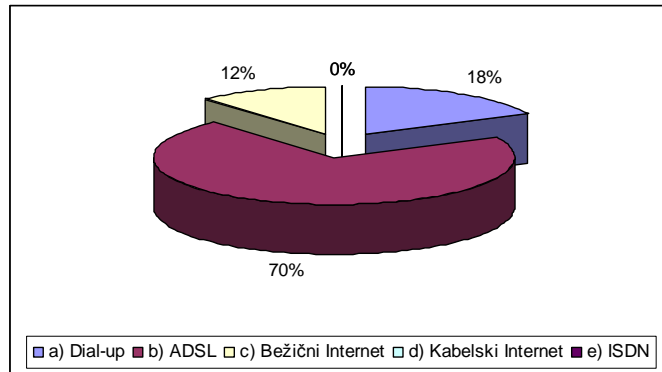
Tablica 20. Programski paketi u ekonomskim odjelima općina

2.5.8. Internet pristup

89% općina ima omogućen Internet pristup, od čega 70% koristi ADSL, 18% Dial-up pristup te 12% bežični Internet.

Grafikon 13. Postojanje Internet pristupa

Grafikon 13a. Postojanje Internet pristupa

2.5.9. Komentari za projekt

Na kraju ankete svaka od ispitanih općina imala je mogućnost napisati svoje prijedloge za projektni tim „Vaučer shema treninga i savjetovanja za poslovne subjekte“. Većina komentara se odnosila na važnosti promidžbe projekta tokom čitavog trajanja, budući da je većina općina uvidjela nezainteresiranost hercegovačkih poduzetnika za dodatnom edukacijom kao jednu od većih prijetnji projektu.

Također, općine su u svojim komentarima izrazile želju da se razvoj tehnoloških kapaciteta i proizvodnje bude prioritet budući da obuka i treninga iz ovih područja nedostaje premda postoji interes za edukacijom iz ovih oblasti.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA – ORGANIZACIJE

3.1. Problematika poduzetnika

3.1.1. Najčešći poduzetnički problemi

25% ispitanih organizacija ocijenilo je nedostatak financijskih izvora kao glavni problem poduzetnika, dok 17% organizacija smatra da je to poslovno okruženje. Nedostatak informacija i loša zakonska regulativa su najveći poduzetnički problemi za 14% ispitanih organizacija.

Najčešći poduzetnički problemi	%
a) nedostatak financijskih sredstava	25,00
b) loša zakonska regulativa	14,00
c) poslovno okruženje	17,00
d) korupcija	9,00
e) konkurencija	9,00
f) nedostatak informacija	14,00
g) zaostala tehnologija rada	3,00
h) širenje tržišta	3,00
i) loša menadžerska znanja	6,00
Ukupno	100

Tablica 21. Najčešći poduzetnički problemi

3.1.2. Organizacije koje se bave pružanjem potpore poduzetnicima

Kao glavne organizacije koje se bave pružanjem potpore poduzetnicima, 11,36% ispitanih organizacija navelo je Udruženje LINK Mostar. 9,09% smatra da najveću potporu poduzetnicima pruža Gospodarska komora FBiH. 6,82% ih smatra da su to Obrtnička komora FBiH i REDAH.

Organizacije koje pružaju potporu MSP	%
Gospodarska komora FBiH	9,09
Obrtnička komora FBiH	6,82
FMRPO	4,55
Biznis inkubator Mostar	4,55
LINK	11,36
REDAH	6,82
Gospodarska komora HNŽ	4,55
Obrtnička komora HNŽ	4,55
PLOD	2,27
ARIH	4,55
Agencija za razvoj MSP-a Trebinje	4,55
Obrtnička komora ZHŽ	2,27
Obrtnička komora HBŽ	2,27
Gospodarska komora ZHŽ	2,27
TERCA	2,27
EU TAC	2,27

Mreža trenera BiH	2,27
EDA Banja Luka	2,27
CEFE BiH	2,27
Agencija Modus	2,27
Prohum - Jablanica	2,27
Poljoprivrednik - Stolac	2,27
BSC Zenica	2,27
Agencija ZEDA	2,27
REZ Travnik	2,27
CEBEDA	2,27
Biznis Start-up Centar Zenica	2,27
Ukupno	100

Tablica 22. Organizacije koje pružaju potporu MSP

3.1.3. Institucije u kojima se rješava poduzetnička problematika

Kao glavne institucije kojima se poduzetnici upućuju kako bi riješili određeni problem, 17,39% ispitanih organizacija navelo je lokalne razvojne agencije, konzultantske kuće i lokalne eksperte.

Institucije za rješavanje problema MSP- a	%
a) općinski odjel poduzetništva	13,04
b) lokalne razvojne agencije	17,39
c) gospodarska komora FBiH	13,04
d) konzultantske kuće	17,39
e) lokalni eksperti	17,39
f) organizacije za podršku MSP	13,04
g) obrtnička komora županije	4,35
h) FMRPO	4,35
Ukupno	100

Tablica 23. Institucije za rješavanje poduzetničke problematike

3.1.4. Kompetentnost institucija za rješavanje poduzetničkih problema

Na pitanje da li su institucije koje rade na rješavanju poduzetničke problematike kompetentne, istraživanje je pokazalo da čak 85,71% organizacija smatra da su kompetentne za rješavanje poduzetničkih problema. 14,29% ih sumnja u stručnost institucija za rješavanje poduzetničke problematike.

Kompetentnost institucija	%
a) Da	85,71
b) Ne	14,29
Ukupno	100

Tablica 24. Kompetentnost institucija za rješavanje poduzetničke problematike

3.1.5. Povratne informacije o rješavanju poduzetničkih problema

Prema istraživanju 71,43 % organizacija ima povratne informacije o tome da li je poduzetnik uspio riješiti svoj problem.

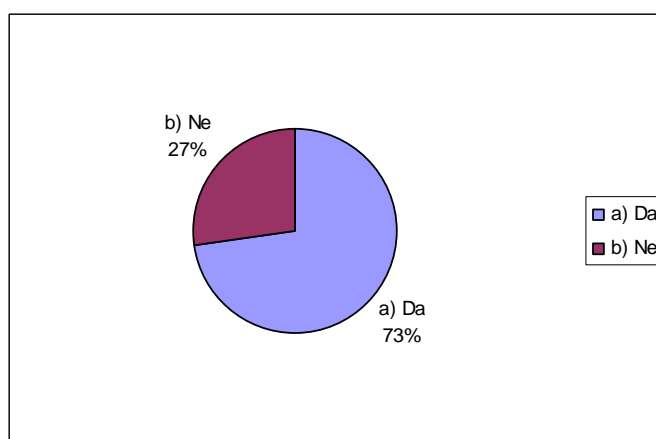
MSP-a	Povratne info o rješavanju problema	%
	a) Da	71,43
	b) Ne	28,57
	Ukupno	100

Tablica 25. Povratne info o rješavanju problema MSP-a

3.2. Konzultantsko tržište

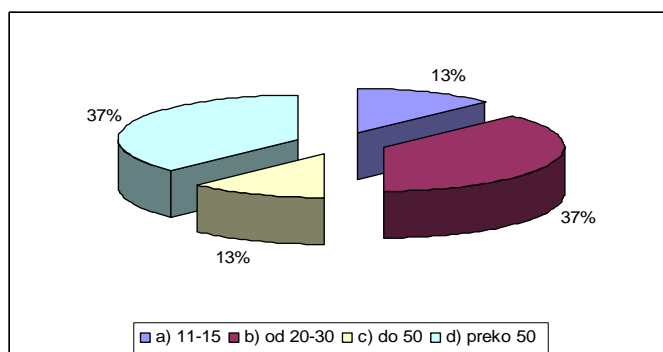
3.2.1. Podaci o broju konzultanata

Na pitanje da li postoje podaci o broju konzultanata/konzultantskih kuća čak 73% ispitanika je dalo potvrđan odgovor.

Grafikon 14. Postojanje podataka o broj konzultanata

Na pitanje koliki je ukupan broj konzultanata/konzultantskih kuća na području djelovanja Vaše organizacije, 37% organizacija (koje imaju informacije o broju podataka konzultanata) je odgovorilo sa *dvadeset do trideset*. Za isti postotak navedenih organizacija broj konzultanata/konzultantskih kuća je *preko 50* konzultanata/konzultantskih kuća. Na području djelovanja 13% organizacija, ukupan broj konzultanata/konzultantskih kuća je *između jedanaest i petnaest*. Isti postotak navedenih organizacija ima *do pedeset* konzultanata/konzultantskih kuća na području djelovanja svoje organizacije.

Grafikon 14a. Ukupan broj konzultanata

3.2.2. Lista najuspješnijih konzultanata

Imena konzultanata i konzultantskih kuća koje su predstavnici organizacija imenovali kao najuspješnije pružatelje savjetodavnih usluga nalaze se u Prilogu broj 2.

3.2.3. Područja pružanja savjetodavnih usluga

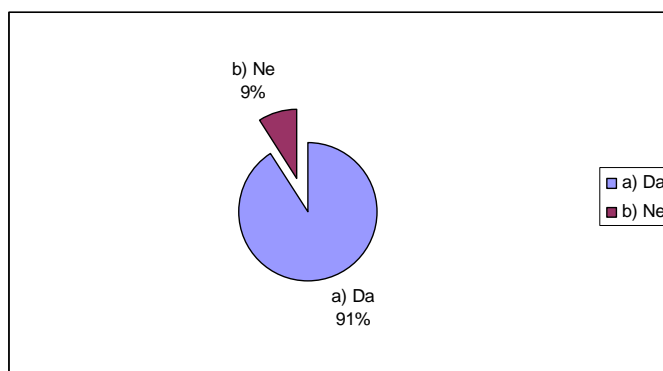
Prema mišljenju 14,71% organizacija, najviše pružatelja savjetodavnih usluga je iz područja marketinga. Za 13,24% ispitanih, konzultantske usluge se najviše nude za pisanje poslovnih planova, dok su za 10,29% organizacija istraživanje tržišta, organizacija, upravljanje troškovima te sustavi ISO, HACCP i CE najzastupljenija područja pružanja savjetodavnih usluga.

Područja pružanja savjetodavnih usluga	%
a) Marketing	14,71
b) Organizacija	10,29
c) Pravno savjetovanje	7,35
d) Računovodstveno savjetovanje	7,35
e) Razvoj novih proizvoda	4,41
f) Proizvodna unaprjeđenja	5,88
g) Istraživanje tržišta	10,29
h) Poslovni planovi	13,24
i) Upravljanje troškova	10,29
j) Informacijski sustavi	5,88
k) Sustavi ISO, HACCP, CE	10,29
Ukupno	100,00

Tablica 26. Područja pružanja savjetodavnih usluga

3.2.4. Postupak konzultacije

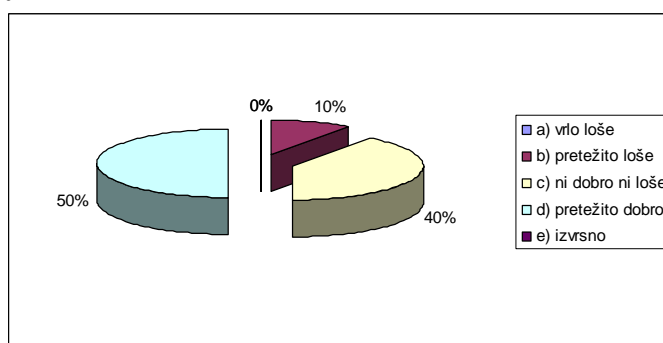
Na pitanje da li ste upoznati s postupkom konzultacija, 91% ispitanih organizacija je dalo potvrđan odgovor.

Grafikon 15. Postupak konzultacije

3.2.5. Ponuda konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike

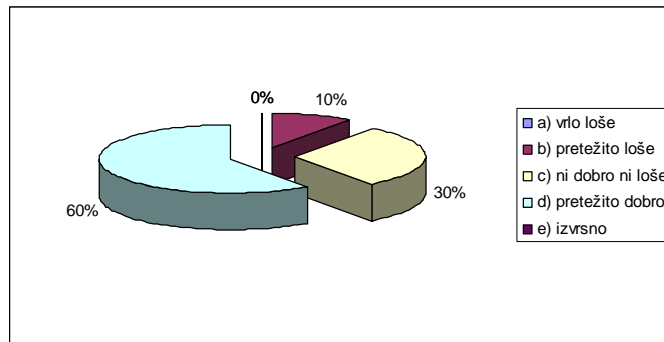
Na pitanje kako bi ste ocijenili ponudu konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike, 50% ispitanika je odgovorilo sa *pretežito dobro*. 40% ispitanika smatra da je ponuda konzultantskih usluga i treninga *ni dobra ni loša*. Kao *pretežito lošu* ponudu konzultantskih usluga i treninga ocijenilo je čak 10% ispitanih.. Niti jedna od ispitanih organizacija nije ocijenila ponudu konzultantskih usluga i treninga kao *izvrsnu* niti kao *vrlo lošu*.

Grafikon 16. Ponuda konzultantskih usluga i treninga za MSP

3.2.6. Efikasnost konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike

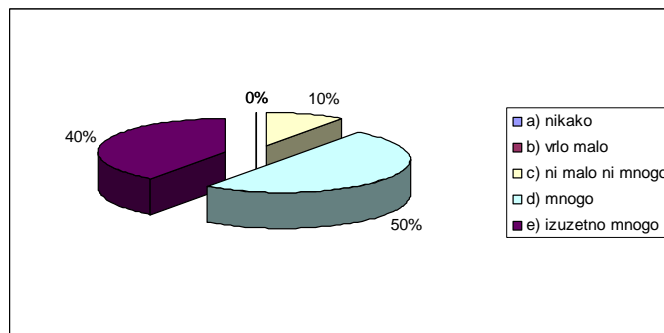
Na pitanje kako bi ste ocijenili efikasnost konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike, 60% ispitanika je odgovorilo sa *pretežito dobro*. 30% ispitanih organizacija smatra da efikasnost konzultantskih usluga i treninga nije *ni dobra ni loša*. 10% ispitanika smatra da je efikasnost konzultantskih usluga i treninga *pretežito loša*. Niti jedan od ispitanika nije ocijenio efikasnost konzultantskih usluga i treninga kao *izvrsnu* niti kao *vrlo lošu*.

Grafikon 17. Efikasnost konzultantskih usluga i treninga za MSP

3.2.7. Uvođenje vaučer sheme i razvoj poduzetništva

Na pitanje da li smatrate da bi uvođenje Vaučer sheme potpomoglo razvoju poduzetništva, 50% ispitanika je odgovorilo sa *mnogo*. 40% ih je odgovorilo sa *vrlo malo*, dok je 10% odgovorilo sa *ni malo ni mnogo*. Niti jedan ispitanik nije odgovorio sa *nikako* kao niti sa *izuzetno mnogo*.

Grafikon 18. Utjecaj Vaučer sheme na razvoj MSP-a

3.2.8. Područja poslovanja iz kojih su konzultacije i treninzi najpotrebniji

Prema mišljenju 13,64% ispitanih organizacija, konzultacije i treninzi iz marketinga su najpotrebniji poduzetnicima. 11,36% ih smatra da je potrebno poduzetnike upoznati s načinom pisanja poslovnih planova. Za 9,09% organizacija obuke iz područja organizacije te pravnog i poreskog savjetovanja su najpotrebniji za poduzetnike u Hercegovini.

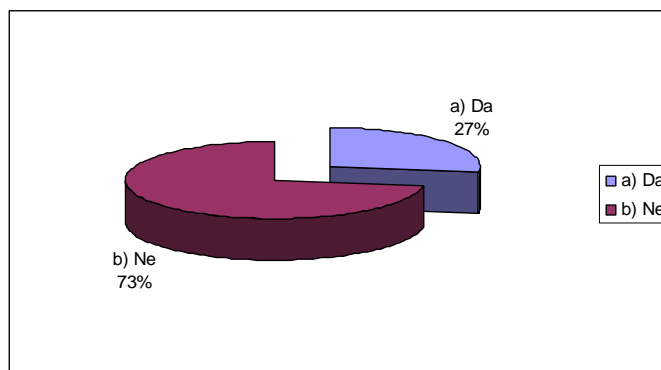
Područja poslovanja iz kojeg se konzultacije / treninzi najpotrebniji	%
Standardi kvalitete	4,55
Marketing	13,64
Menadžment	6,82
Organizacija	9,09
Pravno i poresko savjetovanje	9,09
Carinsko savjetovanje	2,27
Unaprjeđenje proizvoda	6,82
Izvori financiranja	2,27
Tehnologija proizvoda	2,27
Pokretanje biznisa	2,27
Poslovni plan	11,36
Upravljanje promjenama	2,27

Procjena poslovne ideje	2,27
Operativne poslovne procedure	2,27
Istraživanje tržišta	4,55
Proizvodno-tehnološki konzalting	2,27
Prodaja i promocija	2,27
Upravljanje troškovima	2,27
Financijski menadžment	2,27
Ljudski potencijali	2,27
Odnosi s kupcima	2,27
Strani jezici	2,27
Poslovna komunikacija	2,27
Ukupno	100

Tablica 27. Područja poslovanja iz kojih su konzultacije i treninzi najpotrebniji

3.2.9. Akreditacija konzultanata

Na pitanje da li u Vašoj općini postoji proces akreditacije konzultanata, 73% ispitanih organizacija je odgovorilo sa *Ne*.

Grafikon 19. Postojanje postupaka akreditacije konzultanata

3.2.10. Područja akreditacije konzultanata

Tablica broj 28 prikazuje područja iz kojih se radi akreditiranje konzultanata i konzultantskih kuća na području djelovanja ispitanih organizacija.

Područja akreditacije konzultanata	%
Strategija razvoja MSP	9,09
Operativno upravljanje	9,09
Marketing	9,09
Financije	18,18
Ljudski potencijali	9,09
Poduzetništvo	9,09
ICMCI certifikacija	9,09
Sustavi kvalitete	9,09
Revizija	9,09
Pravno savjetovanje	9,09
Ukupno	100

Tablica 28. Područja akreditacije konzultanata

3.3. Poduzetnički treninzi

3.3.1. Organizacije koje organiziraju poduzetničke treninge

Kao najveći organizatori treninga za poduzetnike, izdvojene su sljedeće organizacije: EU TAC - 17,07% organizacija, REDAH – 17,07% organizacija, LINK Mostar 14,63% organizacija.

Organizatori poduzetničkih treninga	%
EU TAC	17,07
LINK Mostar	14,63
REDAH	17,07
Općina	7,32
Terca	2,44
Revicon	2,44
Fircon	2,44
FEB	2,44
RRA	2,44
TCC	2,44
CEFE	4,88
EDABL	2,44
Plod	2,44
PKUSK	2,44
GTZ	2,44
PKKSA	2,44
RARS	2,44
ARDA	2,44
Lokalne agencije	2,44
Gospodarska komora FBiH	2,44
ARIH	2,44
Ukupno	100

Tablica 29. Organizatori poduzetničkih treninga

3.3.2. Obuke za start-up biznise

Prema rezultatima istraživanja, 22,86% organizacija je navelo da je sadržaj treninga organiziranih za start-up biznise vezan za identifikaciju poslovne ideje. Za isti postotak organizacija, sadržaj treninga za start-up biznise odnosi na proces izrade poslovnih planova. Kod 20% organizacija sadržaj treninga za start-up biznise odnosi se na upoznavanje budućih poduzetnika s procesom realizacije poslovne ideje.

Obuke za start-up biznise	%
Identifikacija poslovne ideje	22,86
Realizacija poslovne ideje	20,00
Subvencije za start-up poduzeća	17,14
Izrada poslovnog plana	22,86
Financijska ocjena start-up projekta	2,86

Način registracije	2,86
Porezne obaveze	2,86
Zatvaranje poduzeća	2,86
Oblici organiziranja MSP-a	2,86
Upoznavanje s pravnom regulativom	2,86
Ukupno	100

Tablica 30. Teme treninga za start-up biznise

3.3.3. Obuke za postojeće poduzetnike

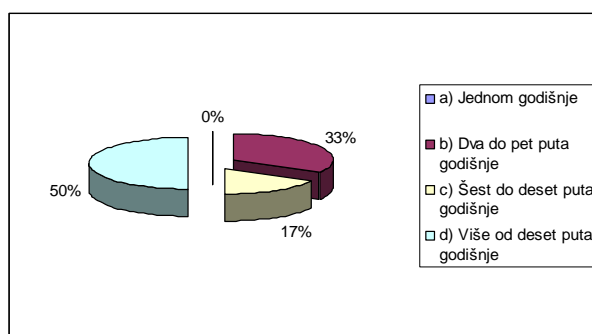
Prema mišljenju 15,52% organizacija koje su sudjelovale u analizi, obuke za postojeće poduzetnike najviše se bave savjetovanje iz područja marketinga. Za 12,07% organizacija najzastupljeniji su treninzi i obuke iz područja organizacije poduzeća. Isti postotak organizacija je naveo pisanje poslovnih planova te sustave kvalitete kao najzastupljenija područja obuka za postojeće poduzetnike.

Obuke za postojeće poduzetnike	%
a) Marketing	15,52
b) Organizacija	12,07
c) Pravno savjetovanje	6,90
d) Računovodstveno savjetovanje	8,62
e) Razvoj novih proizvoda	3,45
f) Proizvodna unaprjeđenja	5,17
g) Istraživanje tržišta	10,34
h) Poslovni planovi	12,07
i) Upravljanje troškova	8,62
j) Informacijski sustavi	5,17
k) Sustavi ISO, HACCP, CE	12,07
Ukupno	100

Tablica 31. Teme treninga za postojeće poduzetnike

3.3.4. Organizacija treninga na godišnjoj razini

Na području djelovanja 50% organizacija, poduzetnički treninzi se organiziraju više od deset puta godišnje. 33% organizacija je naveo da se poduzetnički treninzi održavaju dva do pet puta na godišnjoj razini, dok se za 17% organizacija treninzi za poduzetnike održavaju šest do deset puta godišnje.

Grafikon 20. Organizacija treninga na godišnjoj razini

3.4. Osnovni podaci

3.4.1. Najčešći razlozi zatvaranja MSP

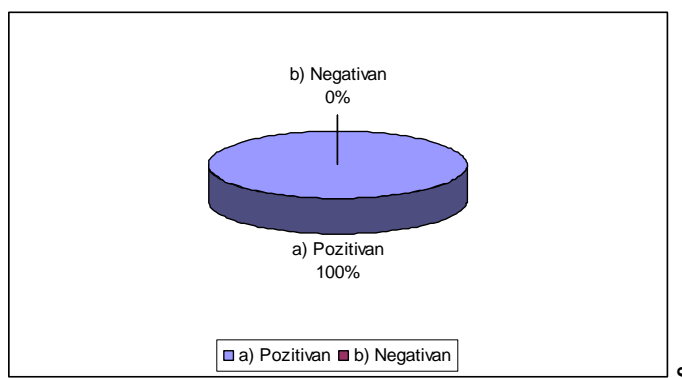
28,57 % ispitanih organizacija je kao glavni razlog zašto mala i srednja poduzeća prestaju s radom navelo nedostatak financija. Zatim slijede nestručan pristup u rukovođenju poduzećem (21,43% organizacija) te neuređenost tržišta (14,29% organizacija).

Najčešći razlozi zatvaranja MSP-a	%
Nelikvidnost poslovanja	7,14
Nedostatak financija	28,57
Nestručan pristup u rukovođenju poduzeća	21,43
Prevelike državne dadžbine	7,14
Neuređenost tržišta	14,29
Umiješanost politike u ekonomiju	7,14
Loše poslovno okruženje	7,14
Neposjedovanje poslovnog plana	7,14
Ukupno	100

Tablica 32. Najčešći razlozi zatvaranja MSP-a

3.4.2. Trend rasta MSP

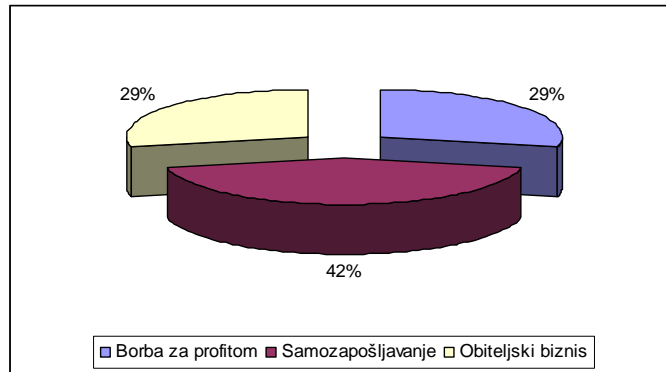
Prema rezultatima istraživanja, na području djelovanja ispitanih organizacija zabilježen je pozitivan trend rasta malih i srednjih poduzeća.

Grafikon 21. Trend rasta MSP-a

3.4.3. Glavni faktori koji utječu na trend rasta

Kao glavni faktori koji utječu na pozitivan trend rasta malih i srednjih poduzeća, 42% ispitanih organizacija navelo je samozapošljavanje. Za 29% organizacija glavni faktor pozitivnog rasta broja malih i srednjih poduzeća je borba za profitom. Isti postotak ispitanika smatra da je tradicija obiteljskog biznisa razlog za povećan broj malih i srednjih poduzeća.

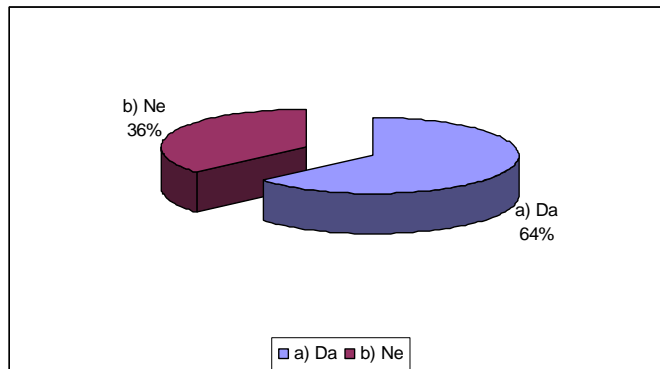

Grafikon 22. Glavni faktori rasta MSP-a

3.5. Tehnički podaci

3.5.1. Sredstva namijenjena za razvoj poduzetništva

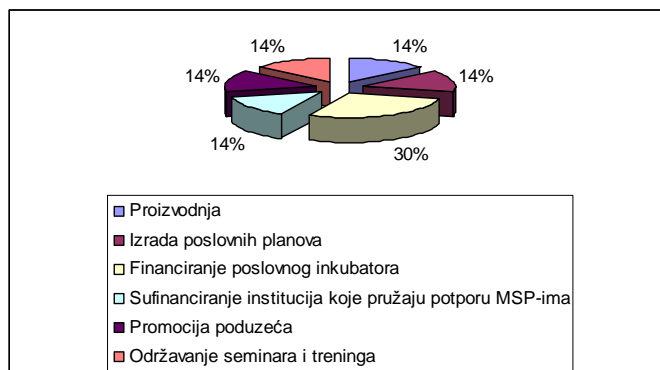
64% ispitanih organizacija u svom budžetu ima sredstva namijenjena za razvoj poduzetništva.

Grafikon 23. Postojanje sredstava za razvoj MSP

3.5.2. Sektori poticaja poduzetništvu

Grafikon broj 24. prikazuje sektore koje ispitanе organizacije podržavaju svojim budžetskim sredstvima. Čak 30% organizacija koje u svom budžetu imaju odvojena sredstva za razvoj poduzetništva je za financiranje poslovnih inkubatora.

Grafikon 24. Sektori poticaja poduzetništvu

3.5.3. Komentari za projekt

Na kraju ankete, sve organizacije koje su sudjelovale u analizi stanja konzultantskog tržišta u Hercegovini, imale su mogućnost dati svoje dodatne komentare za projektni tim „Vaučer shema treninga i savjetovanja za poslovne subjekte“.

Većina organizacija prepoznala je važnost razvoja konzultantskog tržišta kao jako bitan segment u razvoju konkurentnosti tvrtki u Hercegovini. Kao glavni resurs svake tvrtke navedeno je znanje, a kao područje gdje bi se trebala obratiti posebna pažnja navedeni su međunarodni standardi (ISO, HACCP, CE) kao i novije tehnologije.

Podrška bi se također trebala dati proizvodnim i tehnološkim djelatnostima, te bi trebalo pokušati ujediniti sveučilišta i agencije za razvoj MSP jer neće biti ekonomskog napretka bez ujedinjavanja obadviju snaga; teoretskog i praktičnog znanja.

Organizacije su navele i činjenicu da će baza podataka akreditiranih konzultanata biti od velike koristi jer će poduzetnici na jednom mjestu moći vidjeti kakvu vrstu konzultacija mogu dobiti.

Na kraju kao komentar ostavljena je i mogućnost da Vaučer shema postane praksa i alat za daljnju potporu malim i srednjim poduzećima na državni nivo. Kao jedan od glavnih ciljeva projekta organizacije su navele pravovaljana akreditaciju konzultanata i konzultantskih kuća kako bi se uspostavio barem neki red u ovoj oblasti. Na taj bi se način znalo tko može pružati određene usluge u sektoru poduzetništva. Kao i Vaučer shemu, i proces akreditacije bi trebalo „podići“ na državni nivo.

4. ZAKLJUČAK

Kao jedan od najvećih problema s kojima se poduzetnici susreću analiza je pokazala da su to financije, dok najveću podršku MSP dobivaju od općinskog odjela za gospodarstvo. Većina ispitanika smatra da su institucije koje se bave rješavanjem poduzetničke problematike kompetentne pri obavljanju svog posla, te ih većina dobije povratne informacije o tome da li su poduzetnički problemi uspješno riješeni ili ne.

Samo 33% općina ima podatke o broju konzultanata koji djeluju na području njihove općine, dok je s organizacijama sasvim drugačije. Čak 73% organizacija posjeduje podatke o broju konzultanata koji djeluju na području djelovanja njihove organizacije.

Prema mišljenju ispitanih općina, konzultanti najviše pružaju usluge iz područja računovodstva i pravnog savjetovanja, dok su prema mišljenju organizacija, konzultantske usluge iz marketinga najzastupljenije.

Ponuda i efikasnost konzultantskih usluga se smatra pretežito dobrom, dok većina ispitanika smatra da bi uvođenje vaučer sheme uvelike potpomoglo razvoju poduzetništva. Marketing i istraživanje tržišta su područja iz kojih su poduzetnicima najpotrebnije obuke.

REDAH i EU TAC su dvije organizacije koje organiziraju najviše poduzetničkih treninga. Prilikom obuke start-up poduzeća najviše se obrađuju teme vezano za identifikaciju poslovne ideje i pisanja poslovnih planova. Prema mišljenju općina, pri edukaciji postojećih poduzeća najviše se predavanja radi na temu pravnog savjetovanja. Prema mišljenju organizacija, za postojeće poduzetnike najviše je treninga iz područja marketinga. U većini općina treninzi se organiziraju samo jednom godišnje, dok su na područjima djelovanja organizacija treninzi za poduzetnike organizirani više od deset puta godišnje.

Kao najčešći razlozi zašto mala i srednja poduzeća prestaju s radom, i općine i organizacije su navele nedostatak financijskih sredstava. Trend rasta broja malih i srednjih poduzeća je pozitivan prema mišljenju i općina i organizacija. Glavni faktori koji utječu na pozitivan trend rasta je stimulacija i potpora poduzetnicima od strane kantona i FBiH za općine, te samozapošljavanje prema mišljenju organizacija.

5. PRILOZI

5.1. Prilog 1 – Lista konzultanata-općine

Broj	Konzultanti
1	EUTAC
2	FIRKON
3	REDAH
4	IFAD
5	Micro Grupa Split
6	PROVISIO
7	Agencija Bevanda
8	Agencija Dragičević
9	3 MD Mario
10	Agencija Ilija
11	ARIH
12	URGENT d.o.o.
13	MARTIS d.o.o.
14	REVIZIJA d.o.o.
15	BOMERT d.o.o.
16	EKUS d.o.o.
17	KUNA d.o.o.
18	INSTAL d.o.o.
19	PICCADILI COMMERCE d.o.o.
20	Republička agencija za razvoj MSP-a
21	Privredna komora regije Trebinje
22	Janja Barišić, Contocorente

5.2. Prilog 2 – Lista konzultanata-organizacije

Broj	Konzultanti
1	Zlatko Sarić
2	Mirsada Adambegović
3	Aleksandar Remetić
4	Ekrem Duranović (Spectrum, Zenica)
5	Haris Čatić (CEDES, Sarajevo)
6	Erol Mujanović (Recognita, Sarajevo)
7	Aida Dolić (TCC, Sarajevo)
8	Lazo Roljić (Ekonomski fakultet, Banja Luka)
9	Meliha Bektaš (LINK Mostar)
10	Murat Prašo
11	Zoran Trputec
12	Safet Kurtović
13	CEBEDA - Centralno bosanska agencija za ekonomski razvoj
14	EUTAC
15	Spectrum doo Zenica
16	Duranović Ekrem
17	REZ RDA - Zenica office
18	TADIĆ-ŽEPČE d.o.o.
19	TEHNIC d.o.o. Žepče
20	BHM doo Zenica
21	Anka Vidačak
22	MV agencija
23	Informatički inženjering T-Link, Ermin Tuka, Stolac
24	Zdenko Klepić – Consulting d.o.o.
25	Interagent d.o.o. Mostar, Danko Šulenta
26	Nerka Jugo Ahmić, EU TAC konzultant
27	Senada Keserović, EU TAC konzultant
28	Media Marketing, Mostar
29	Safet Krkić
30	Rasim Tulumović
31	TERCA, Zlatko Sarić
32	FIRCON
33	REVICON
34	Mara Bokić, TQ Net
35	S. Perić
36	Z. Grbavac
37	Mile Krešić
38	Ivo Karačić
39	Vjeko Domjan
40	Zlatko Sarić, Terca
41	Fuad Tabak, FIMA

42	Slavko Simic, konsultant
43	Miroslav Rados, CEBEDA
44	Strik Consulting
45	CEDES
46	Fikret Hadžić
47	Armin Avdić
48	LINK Mostar
49	Modus Agencija
50	NBR Modriča
51	Miralem Porobić
52	Emir Kovačević
53	Reconsult Banja Luka
54	Via Media
55	Revizija Dervi
56	Chronos Zenica
57	Rasim Tulumović
58	GMS (General Mistery Shopping) Sarajevo
59	Zdenko Klepić
60	PROBENEFIT
61	Mara Bokić, TQ Net
62	TIF
63	Obrtnička komora HNŽ-a
64	Obrtnička komora FBiH
65	HERCOM
66	Zagreb Inspekt
67	Media Plus, Čapljina
68	LDA
69	Jelinak
70	Vlado Bevanda
71	Safet Kurtović
72	LINK Mostar
73	Vid Jovišević
74	Stevo Borojević
75	Ostoja Miletić
76	Mladen Todić
77	Goran Janković
78	Majda Despotović
79	Bojan Šljokić
80	Jovanka Rožić
81	Dragan Savić
82	Miladin Trbić
83	Draško Grubiša
84	Abdulah Hadživdić

85	Fahrudin Pašić
86	Antun Duhaček
87	Safet Sejrančić
88	Enver Zulić
89	Seid Zulić
90	Đorđe Ristić
91	Nedim Čaušević
92	Gordana Berić
93	Mustafa Dervišević
94	Slavko Simić
95	Dragana Grujić
96	Davor Sladaković
97	Samir Pačavar
98	Mubera Livadić
99	Emina Gološ
100	Omer Pajević
101	Emir Medanhodžić
102	Srećko Stojaković
103	Vasiljko Čerketa
104	Mišo Reljić
105	Nedim Kolašinac
106	Selver Oglečevac
107	Saudin Črnčalo
108	Jasna Kukić
109	Miće Stanojević

5.3. Prilog 3 - Anketni upitnik za općine

Opći podaci

1. Općina: _____ Poštanski broj

--	--	--	--	--	--

2. Entitet / kanton: _____

3. Ulica: _____

4. Telefon: _____

				/							
--	--	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--

5. Faks: _____

				/							
--	--	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--

6. Kontakt osoba: _____

7. Web adresa: _____

8. E-mail: _____

Konzultantsko tržište

1. Da li postoje dostupni podaci o broju konzultanata/konzultantskih kuća u Vašoj općini?

a) Da

b) Ne

2. Ako da, molim navedite koliko.

a) 1-5

c) 11-15

b) 6-10

d) _____

3. Imenujte konzultante/konzultantske kuće/agencije koji su prema Vašem mišljenju najuspješniji u pružanju savjetodavne pomoći na području Vaše općine i šire.

Ime i prezime / agencija	Kontakt podaci	Područje pružanja usluga

4. Iz kojih područja poslovanja se pružaju savjetodavne usluge na području Vaše općine?

a) Marketing

g) Istraživanje tržišta

b) Organizacija

h) Poslovni planovi

c) Pravno savjetovanje

i) Upravljanje troškovima

d) Računovodstveno savjetovanje

j) Informacijski sustavi

e) Razvoj novih proizvoda

k) Sustavi ISO, HACCP, CE

f) Proizvodna unapređenja

l) _____

5. Da li ste upoznati sa postupkom konzultacija?

a) Da

b) Ne

6. Kako biste ocijenili ponudu konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike u Vašoj općini?

- a) vrlo loše
- b) pretežito loše
- c) ni dobro ni loše
- d) pretežito dobro
- e) izvrsno

7. Kako biste ocijenili efikasnost konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike u Vašoj općini?

- a) vrlo loše
- b) pretežito loše
- c) ni dobro ni loše
- d) pretežito dobro
- e) izvrsno

8. Smatrate li da bi postojanje vaučer sheme za savjetovanje i obuku poduzetnika potpomoglo razvoju poduzetništva u Vašoj općini?

- a) nikako
- b) vrlo malo
- c) ni malo ni mnogo
- d) mnogo
- e) izuzetno mnogo

9. Prema Vašem mišljenju iz kojih područja poslovanja su najpotrebnije konzultacije i treninzi za poduzetnike u Vašoj općini?

---

10. Da li u Vašoj općini postoji proces akreditacije konzultanata?

- a) Da
- b) Ne

11. Ako da, navedite iz kojih područja.

Poduzetnički treninzi

1. Koje organizacije organiziraju poduzetničke treninge u Vašoj općini?

- a) EU TAC
- b) LINK
- c) REDAH
- d) Općina
- e) _____

Napomena: možete zaokružiti više odgovora.

2. Iz kojih područja se u Vašoj općini organiziraju obuke za osobe koje žele pokrenuti vlastiti biznis?

- a) Identifikacija poslovne ideje
- b) Realizacija poslovne ideje
- c) Subvencije za startup poduzeća
- d) Izrada poslovnog plana
- e) _____

3. Iz kojih područja se u Vašoj općini organiziraju obuke postojeće poduzetnike?

- a) Marketing
- b) Organizacija
- c) Pravno savjetovanje
- d) Računovodstveno savjetovanje
- e) Razvoj novih proizvoda
- f) Proizvodna unapređenja
- g) Istraživanje tržišta
- h) Poslovni planovi
- i) Upravljanje troškovima
- j) Informacijski sustavi
- k) Sustavi ISO, HACCP, CE
- l) _____

4. Koliko često se organiziraju treninzi?

- a) Jednom godišnje
- b) Dva do pet puta godišnje
- c) Šest do deset puta godišnje
- d) Više od deset puta godišnje

Osnovni podaci

1. Koliko MSP-a postoji u Vašoj općini?

---

2. Koliko se MSP-a registriralo u 2007. godini?

---

3. Koliko se MSP-a zatvorilo u 2007. godini?

---

4. Koji su najčešći razlozi zašto jedno poduzeće prestane s radom?

---

5. Da li broj novoregistriranih poduzeća ima pozitivan ili negativan trend rasta?

---

6. Koji su glavni faktori koji utječu na gore navedeni trend?

Tehnički podaci

1. Općinski budžet za tekuću godinu iznosi:

---

2. Broj zaposlenih djelatnika u administraciji:

Ukupno	Ekonomski odjel

3. Postoje li u općinskom budžetu sredstva namijenjena za razvoj poduzetništva?

a) Da

b) Ne

4. Ako da, koje sektore poticaja poduzetništvu pokrivaju i u kojem iznosu?

---

5. Postotak sredstava namijenjenih razvoju poduzetništva u odnosu na iznos čitavog budžeta?

---

6. Posjedovanje kompjuterske opreme:

Ukupno	Ekonomski odjel

7. Posjedovanje određenih softverskih paketa:

---

8. Da li imate omogućen internet pristup u Vašim uredima?

a) Da

b) Ne

9. Ako da, navedite koju vrstu.

a) Dial-up

b) ADSL

c) Bežični internet

d) Kablovski internet

e) ISDN

f) _____

10. Vaši prijedlozi za projekt – dodatni komentari:

Problematika poduzetnika

1. Koji su problemi s kojima se poduzetnici na području djelovanja Vaše organizacije najčešće susreću?

a) nedostatak sredstava	financijskih	e) konkurencija
b) loša zakonska regulativa		f) nedostatak informacija
c) poslovno okruženje		g) _____
d) korupcija		

2. Navedite ime i kontakt podatke organizacija s područja Hercegovine i šire regije koje se bave pružanjem potpore bilo koje vrste poduzetnicima.

---

3. Ukoliko Vaša organizacija ne može pružiti savjetodavnu pomoć iz određenog područja poslovanja, kojim institucijama upućujete poduzetnike?

a) općinskom poduzetništva	odjelu	d) konzultantskim kućama
b) lokalnim agencijama	razvojnim	e) lokalnim ekspertima
c) gospodarskoj komori		f) organizacijama za podršku MSP-a
		g) _____

4. Da li smatrate da su navedene institucije/organizacije/agencije kompetentne za rješavanje poduzetničkih problema? Molim obrazložite svoj odgovor.

---

5. Da li imate povratne informacije o tome da li su poduzetnički problemi uspješno riješeni? Ako da, molim obrazložite primjerom.

Konzultantsko tržište

1. Da li postoje dostupni podaci o broju konzultanata/konzultantskih kuća na području djelovanja Vaše organizacije?

c) Da

d) Ne

2. Ako da, molim navedite koliko.

e) 1-5

g) 11-15

f) 6-10

h) _____

3. Imenujte konzultante/konzultantske kuće/agencije koji su prema Vašem mišljenju najuspješniji u pružanju savjetodavne pomoći na području djelovanja Vaše organizacije i šire.

Ime i prezime / agencija	Kontakt podaci	Područje pružanja usluga

4. Iz kojih područja poslovanja se pružaju savjetodavne usluge na području djelovanja Vaše organizacije?

a) Marketing

g) Istraživanje tržišta

b) Organizacija

h) Poslovni planovi

c) Pravno savjetovanje

i) Upravljanje troškovima

d) Računovodstveno savjetovanje

j) Informacijski sustavi

e) Razvoj novih proizvoda

k) Sustavi ISO, HACCP, CE

f) Proizvodna unapređenja

l) _____

5. Da li ste upoznati sa postupkom konzultacija?

a) Da

b) Ne

6. Kako biste ocijenili ponudu konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike na području djelovanja Vaše organizacije?

- a) vrlo loše
- b) pretežito loše
- c) ni dobro ni loše
- d) pretežito dobro
- e) izvrsno

7. Kako biste ocijenili efikasnost konzultantskih usluga i treninga za poduzetnike na području djelovanja Vaše organizacije?

- a) vrlo loše
- b) pretežito loše
- c) ni dobro ni loše
- d) pretežito dobro
- e) izvrsno

8. Smatrate li da bi postojanje vaučer sheme za savjetovanje i obuku poduzetnika potpomoglo razvoju poduzetništva na području djelovanja Vaše organizacije?

- a) nikako
- b) vrlo malo
- c) ni malo ni mnogo
- d) mnogo
- e) izuzetno mnogo

9. Prema Vašem mišljenju iz kojih područja poslovanja su najpotrebnije konzultacije i treninzi za poduzetnike na području djelovanja Vaše organizacije?

---

10. Da li postoji proces akreditacije konzultanata na području djelovanja Vaše organizacije?

- a) Da
- b) Ne

11. Ako da, navedite iz kojih područja.

Poduzetnički treninzi

1. Koje organizacije organiziraju poduzetničke treninge na području djelovanja Vaše organizacije?

- a) EU TAC
- b) LINK
- c) REDAH
- d) Općina
- e) _____

Napomena: možete zaokružiti više odgovora.

2. Iz kojih oblasti se organiziraju obuke za osobe koje žele pokrenuti vlastiti biznis na području djelovanja Vaše organizacije?

- a) Identifikacija poslovne ideje
- b) Realizacija poslovne ideje
- c) Subvencije za startup poduzeća
- d) Izrada poslovnog plana
- e) _____

3. Iz kojih oblasti se organiziraju obuke za postojeće poduzetnike na području djelovanja Vaše organizacije?

- a) Marketing
- b) Organizacija
- c) Pravno savjetovanje
- d) Računovodstveno savjetovanje
- e) Razvoj novih proizvoda
- f) Proizvodna unapređenja
- g) Istraživanje tržišta
- h) Poslovni planovi
- i) Upravljanje troškovima
- j) Informacijski sustavi
- k) Sustavi ISO, HACCP, CE
- l) _____

4. Koliko često se organiziraju treninzi?

- a) Jednom godišnje
- b) Dva do pet puta godišnje
- c) Šest do deset puta godišnje
- d) Više od deset puta godišnje

Osnovni podaci

1. Koliko MSP-a postoji na području djelovanja Vaše organizacije?

---

2. Koliko se MSP-a registriralo u 2007. godini?

---

3. Koliko se MSP-a zatvorilo u 2007. godini?

---

4. Koji su najčešći razlozi zašto jedno poduzeće prestane s radom?

---

5. Da li broj novoregistriranih poduzeća ima pozitivan ili negativan trend rasta?

---

6. Koji su glavni faktori koji utječu na gore navedeni trend?

Tehnički podaci

1. Postoje li u Vašem budžetu sredstva namijenjena za razvoj poduzetništva?

- c) Da
- d) Ne

2. Ako da, koje sektore poticaja poduzetništvu pokrivaju i u kojem iznosu?

---

3. Vaši prijedlozi za projekt – dodatni komentari:

Vaučer Shema

treninga i savjetovanja

PROJEKT FINANCIRA

AECID - AGENCIA ESPAÑOLA DE COOPERACIÓN INTERNACIONAL PARA EL DESARROLLO
Španjolska agencija za međunarodnu suradnju

